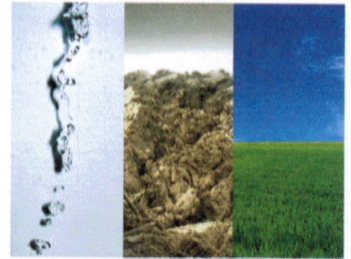

Provincie Flevoland
T.a.v. dhr. R. Stapel
Programmamanager Nieuwe Natuur
Postbus 55
8200 AB Lelystad

DUURT-PMC

PROCEDURES, MANAGEMENT & CONSULTANCY

SPIJKSTERRIET 24
9746 PJ GRONINGEN

MOBIEL
06 - 50 51 61 29

E-MAIL
INFO@DUURT-PMC.NL

Onderwerp: Project Swifterpark

Groningen, 15 juni 2016
Bijl. NR. 96.76.34.628
BTW NR. NL814178431B01
KVK GRONINGEN 02086341

Geachte heer Stapel,

Ik schrijf deze brief namens mijn opdrachtgevers, de heren Mangnus en Wijnvliet (sr. en jr.), maar ook namens de overige omwonenden van het project Swifterpark. In uw brief van 31 mei 2016 (kenmerk 1912399) reageert u op de brief die dhr. Mangnus op 11 april j.l. naar Provinciale Staten heeft gestuurd.

In de eerste plaats steken wij de hand in eigen boezem. Bij de verzending van de brief van dhr. Mangnus van 11 april j.l. is het nodige misgegaan.

Op 11 april j.l. wilden wij via de griffie een brief sturen naar Statenleden van de commissie Duurzaamheid. Vanuit de griffie kwam echter het bericht, dat dit zo vlak voor de vergadering (van 13 april) niet meer mogelijk was. Daarop is de brief, met een door mij opgestelde bijlage, per mail naar de Statenleden gestuurd. De bijlage betrof een uitvoerige (2^e) reactie op de beantwoording van onze vragen door Altenburg & Wymenga. Deze 2^e reactie bevatte nog een flink aantal vragen en opmerkingen. Ik kom daar later nog even op terug.

De brief van 11 april bleek GS dus niet te hebben bereikt. Dhr. M. de Vries heeft dhr. Mangnus op 2 mei 2016 per mail verzocht, om de brief alsnog toe te sturen. Dhr. Mangnus heeft de brief op 6 mei 2016 per mail toegezonden. Daarbij is de bijlage met onze 2^e reactie op Altenburg & Wymenga echter niet meegezonden. Met uitzondering van de Statenleden, hebben betrokken partijen dus nog geen kennis kunnen nemen van dit stuk. Onze excuses daarvoor. Dat stuk is thans wel als bijlage bijgevoegd.

Wij zijn echter uitermate ontevreden, hoe wij tot dusverre bij de procedure worden betrokken. Ik schets daarom even de essentiële contacten, zoals die er zijn geweest vanaf de draagvlaksessie van 17 februari j.l. Niet alleen voor u en Gedeputeerde Staten, maar ook voor de Provinciale Statenleden.

- ☐ Op 24 februari 2016 heb ik een brief met bijlagen per mail verstuurd naar dhr. Van der Schee. De brief zelf bevatte een aantal aandachtspunten en gemaakte afspraken. De bijlagen waren:
 - onze brief aan dhr. Van Ree d.d. 29 november 2015 inzake draagvlakactiviteiten;
 - onze opmerkingen op het onderzoek van Altenburg & Wymenga (onze 1^e reactie);
 - onze opmerkingen over overige veterinaire dierziekten, waarin we nogmaals hebben herhaald, dat we niet alleen aandacht willen voor mond-en-klauwzeer (MKZ), maar ook voor overige veterinaire ziekten;
 - Onze opmerkingen met betrekking tot de taxatie van het gronddepot.
- ☐ Op 3 maart 2016 ontvingen wij van dhr. Van Dalen per mail het verslag van de draagvlak-bijeenkomst van 17 februari j.l..

DUURT-PMC

PROCEDURES, MANAGEMENT & CONSULTANCY

- ❑ Op 14 maart 2014 stuurden wij per mail onze opmerkingen op dat verslag naar de betrokkenen (fam. Van Dalen, Rob Schouten (dagvoorzitter), mw. Fokkema (Eelerwoude), dhr. Van der Schee (provincie) en dhr. Schuurmans (Omroep Flevoland).

In die mail verzoeken wij ook om toezending van het draagvlakrelaas van de fam. Van Dalen (9 kantjes) en door de provincie toegezegde toelichting op de verklaring van geen bezwaar (vvgb) bij de vaststelling van het bestemmingsplan voor kavel K12.

- ❑ Op 18 maart 2016 ontvingen we via de mail van dhr. Van Dalen het volgende:
 - het antwoord van Altenburg & Wymenga op onze 1^e reactie;
 - een memo van Altenburg & Wymenga over ratten en muizen;
 - de toelichting van de provincie op de vvgb van kavel K12.
- ❑ Op 6 april 2016 is er een besloten zitting van de Statencommissie Duurzaamheid. Tijdens deze vergadering licht de initiatiefnemer, dhr. Van Dalen, een aantal zaken toe. De omwonenden mogen **niet** aanwezig zijn, kunnen dus ook niet inhoudelijk reageren en hebben daardoor ook een informatie-achterstand.
- ❑ Op 12 april 2016 stuurt dhr. Mangnus per mail een brief naar de Statenleden van de Commissie Duurzaamheid, met als bijlage mijn vragen n.a.v. het antwoord van Altenburg & Wymenga (onze 2^e reactie). Deze brief en de bijlage bereiken GS dus niet.
- ❑ Op 13 april 2016 is er een openbare zitting van de Statencommissie Duurzaamheid. Tijdens deze vergadering spreekt dhr. Mangnus namens de omwonenden in. Hij reageert ook op het Feitenrelaas van de fam. Van Dalen, zoals hij dat in het dikke pakket met de vergaderstukken heeft aangetroffen.
- ❑ Op 14 april 2016 ontvingen we via de mail van dhr. Van Dalen het volgende:
 - Een kort memo van mw. C. de Vos van het Centraal Veterinair Instituut, n.a.v. een vraag van mw. T. Fokkema. Het memo gaat – op basis van de vraagstelling - uitsluitend en alleen in op mond- en klauwzeer, niet op andere veterinaire ziekten.
- ❑ Op 2 mei 2016 vroeg dhr. De Vries per mail namens de provincie dhr. Mangnus om zijn brief van 11 april 2016 en een reactie op het Feitenrelaas van de fam. Van Dalen. Dat Feitenrelaas was voor de zekerheid als bijlage door dhr. De Vries bijgevoegd.
- ❑ Dhr. Mangnus stuurde op 3 mei 2016 per mail alsnog de brief van 11 april 2016 (edoch zonder bijlage, i.c. onze 2e reactie op Altenburg & Wymenga). Hij motiveert ook, waarom hij niet punt voor punt éézijdig wil ingaan op het Feitenrelaas. Hij bood wel aan, om dit Feitenrelaas in een overleg met de provincie te bespreken. Verderop daarover meer.
- ❑ Dhr. De Vries reageerde op 11 mei 2016 per mail. Hij betreurde het dat dhr. Mangnus geen schriftelijke reactie wil geven op het Feitenrelaas. Hij zegde verder ook toe, dat er via een brief een uitgebreidere reactie zou volgen op de brief van dhr. Mangnus van 11 april 2016.
- ❑ Op 11 mei 2016 legt dhr. Mangnus nogmaals per mail uit aan dhr. De Vries, waarom hij thans niet op het feitenrelaas wil reageren, maar verzocht nogmaals wel om een overleg te voeren.
- ❑ Op 31 mei 2016 ontvangt dhr. Mangnus de brief van dhr. Stapel, met daarin de toegezegde uitgebreidere reactie op de inspraak tijdens de zitting van de Statencommissie Duurzaamheid.

Onze opmerkingen over bovenstaande gang van zaken

Draagvlak / Feitenrelaas

In de eerste plaats enkele opmerkingen over het verslag van de draagvlak-sessie op 17 februari 2016. Dat verslag is op pagina 230 t/m 242 van de documentatie t.b.v. de oordeelsvorming van de commissie Duurzaamheid opgenomen.

Aan de zijkant staat “Ambtelijk verslag”. Echter, het betreft een verslag van de initiatiefnemer (pag. 230 t/m 234) en vervolgens de reactie op dat verslag namens de omwonenden (pag. 235 t/m 242). Er is dus geen ambtelijk verslag. Gezien de vele opmerkingen van de omwonenden op de versie van de initiatiefnemers moge ook duidelijk zijn, dat er nogal wat meningsverschillen zijn.

De opmerkingen over draagvlakactiviteiten roepen bij de omwonenden de nodige irritatie op. Terwijl zelfs al in Provinciale Staten was vastgesteld, dat het bezoek van dhr. J. Stemmers van de Antea Groep in april 2015 aan de omwonenden niet beschouwd kan worden als een draagvlakactiviteit, wordt het bezoek tijdens de draagvlak-sessie door de provincie en de initiatiefnemer wel weer als zodanig gepresenteerd (zie pag. 236).

Verder was het natuurlijk behoorlijk verbazingwekkend, dat de dagvoorzitter, dhr. Schouten, zelf op het moment van de draagvlaksessie nog niet eens op de hoogte was van het feit dat de provincie en de initiatiefnemer hem hadden bestempeld als de “verbindend mediator”. Dat werd voor hem pas tijdens de vergadering duidelijk. Wat in ieder geval ook duidelijk is, is dat – in tegenstelling tot wat eerder door GS via de voortgangsrapportage aan de leden van Provinciale Staten was gemeld – er door dhr. Schouten op dat moment dus nog helemaal geen onderzoek was uitgevoerd (zie pag. 236).

Over de door ons ingediende opmerkingen op het verslag is geen enkele inhoudelijke terugkoppeling geweest. We moesten er bijvoorbeeld zelf achter komen, dat onze opmerkingen op het verslag waren opgenomen in het documentatiepakket. Er is ook geen enkele reactie gekomen op onze opmerkingen. Ze zijn sec, onder de vlag van “ambtelijk verlag” gepresenteerd. Voor de Statenleden is het bijna onbegonnen werk om iets zinvol te destilleren uit beide – soms behoorlijk verschillende - versies.

Hier is ook de weerstand van dhr. Mangnus ontstaan om schriftelijk te reageren op het Feitenrelaas van de fam. Van Dalen, zoals dhr. De Vries op 2 mei 2016 heeft verzocht. In de eerste plaats hebben we per mail al op 14 maart 2016 verzocht om toezending van het feitenrelaas (9 kantjes). Dit hebben we echter niet ontvangen. Ook dat Feitenrelaas moesten we vernemen via het informatiepakket (pag. 225 t/m 229).

Via onze reactie d.d. 14 maart 2016 op het verslag van de draagvlak-sessie van 17 februari 2016, hebben we al schriftelijk op enkele belangrijke onderdelen van het Feitenrelaas gereageerd (i.c. de inzet van dhr. Stemmers van de Antea Groep en de activiteiten van dhr. Schouten). Omdat op deze wezenlijke punten nog steeds geen enkele reactie is gevolgd, zien wij niet in waarom het aandragen van andere punten opeens wel zinvol zou zijn.

Vogelgriep / MKZ / overige veterinaire ziekten

Zoals gemeld, hebben we ook nog flink wat opmerkingen op de reactie van Altenburg & Wymenga op onze 1^e reactie. Onze 2^e reactie hebben we als bijlage bijgevoegd.

Verder zetten we vraagtekens bij de memo van mw. C. de Vos van het CVI “Risico beoordeling MKZ besmetting vanuit nieuw natuurgebied”. Inhoudelijk hebben we over de beoordeling van het risico op mond- en klauwzeer (MKZ) geen opmerkingen. Maar, vanaf het begin af aan, hebben we ook aandacht gevraagd voor andere veterinaire ziekten. De vraagstelling / opdracht van mw. Fokkema (Eelerwoude) aan het CVI d.d. 5 april 2016 heeft zich enkel en alleen beperkt tot MKZ.

Dit wringt des te meer, omdat wij via de mail op 24 februari 2016 nogmaals gewezen hebben op de risico's van overige veterinaire ziekten. Op die notitie hebben we overigens tot op heden ook nog geen enkele reactie van de initiatiefnemer, provincie of Eelerwoude mogen ontvangen. Volledigheidshalve heb ik die notitie nogmaals meegezonden.

Vvgb voor kavel K12

Wij zetten grote vraagtekens bij de door de provincie aangeleverde toelichting op de verklaring van geen bedenkingen (vvgb) voor het vaststellen van het bestemmingsplan van kavel K12 (pag. 291 van het documentatiepakket).

De in het verleden verzonden brieven van de provincie en gemeente zijn wat ons betreft overduidelijk. Op het perceel Biddingweg 13 was geen agrarisch gebruik meer toegestaan.

Volledigheidshalve hebben we thans ook nog de door ons achterhaalde verkoopdocumentatie als bijlage bijgevoegd. Met name de brief van de verkopende makelaar (dhr. J.G. Ritsema) met "Aanvullende informatie" d.d. 22 maart 2011 spreekt boekdelen:

"De gemeente meldt dat het gebruik als intensieve veehouderij niet is toegestaan".

Procedureel

Wij krijgen het gevoel onvoldoende bij het proces te worden betrokken. Op door ons aangeleverde stukken volgt in een aantal gevallen zelfs helemaal geen reactie. We leveren wat aan, en horen er vervolgens niets meer over.

We worden niet geïnformeerd, bijvoorbeeld wanneer er een relevante zitting plaats vindt en/of er daarvoor ook stukken beschikbaar zijn. Het Feitenrelaas over het draagvlak moesten we zelf uit de vergaderstukken van 13 april halen. Als we niet opletten, missen we zo'n bijeenkomst en/of relevante stukken.

De laatste 3 maanden, vindt er alleen communicatie tussen de provincie en dhr. Mangnus plaats. De overige omwonenden worden niet meer geïnformeerd. Zelf wordt ik ook niet meer vanuit de provincie geïnformeerd.

Op 24 februari 2016 heb ik, een week na de draagvlak-sessie, nog per mail een brief naar dhr. Van der Schee van de provincie gestuurd. Er zijn daar een flink aantal aandachtspunten benoemd.

In reactie op de tijdens de draagvlak-sessie gedane suggestie van de dagvoorzitter dat het de omwonenden vrij staat om een second opinion te laten uitvoeren, hebben wij ons in de brief afgevraagd of er überhaupt wel besluitvorming kan plaatsvinden als er nog steeds zo veel belangrijke vragen onbeantwoord zijn.

Zoals uit de thans meegezonden 2^e reactie op Altenburg & Wymenga, zijn er nog steeds heel veel vragen onbeantwoord. Wij beseffen ons wel, dat dit stuk tot op heden nog niet in het bezit van de provincie was, maar ook uit de opmerkingen van Altenburg & Wymenga zelf bleek al, dat er nog veel vragen zonder het rapport van mw. Velkers niet beantwoord konden worden.

Blijkbaar is de provincie desondanks toch reeds van mening, dat met de reactie van Altenburg & Wymenga onze vragen afdoende zijn beantwoord en dat er voldoende informatie ligt voor besluitvorming.

Ik zie dan ook graag een reactie van de provincie op onze 2^e reactie op Altenburg & Wymenga. Vind de provincie besluitvorming nog steeds verantwoord, terwijl er nog steeds zoveel vragen zijn. Staat de provincie garant voor de schade, als er toch vogelgriep uitbreekt op het bedrijf van de familie Wijtliet ?

Wij wachten in eerste aanleg het antwoord van Altenburg & Wymenga en de provincie op onze 2^e reactie af, alvorens we een besluit nemen over het al dan niet laten uitvoeren van een second opinion.

Verder zijn er in die brief van 24 februari 2016 nog opmerkingen gemaakt over het aspect draagvlak. Zo is in die brief ook expliciet benoemd, dat de omwonenden zich niet serieus genomen voelen. Activiteiten die Provinciale Staten inmiddels ook al hebben bestempeld als zijnde **geen draagvlak-activiteiten** (bezoek door de Antea-medewerker) worden toch weer opgelepeld als zijnde een draagvlak-activiteit. Ook de onduidelijkheid over de rol van dhr. Schouten (dagvoorzitter) riep bij de omwonenden vraagtekens op. Dhr. Schouten wist zelf niet, dat hij de verbindend mediator was.

Na de brief van 24-02-2016 heb ik tot op heden ook op deze punten niks van de provincie mogen vernemen (afgezien van de toezending van de reeds gememoreerde notities en het verslag door dhr. Van Dalen, de initiatiefnemer).

Wij zouden het zeer op prijs stellen, als wij op onze brieven voortaan een inhoudelijke reactie van de provincie komt. Een reactie die uit meer bestaat dan sec de toezending van notities en rapporten. Ook in uw brief van 31 mei 2016 gaat u bijvoorbeeld nog steeds niet in op de door ons aangehaalde punten met betrekking tot het draagvlak.

En ook het opnemen van onze brief van 24 februari 2016 in het documentatiepakket was waarschijnlijk voor de Statenleden een stuk behulpzamer geweest. Op anderhalve A4 stonden de meest belangrijke aandachtspunten. Nu moesten de Statenleden zich door 8 pagina's verslag met opmerkingen heenworstelen.

Wij zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

Hoogachtend,

Namens de omwonenden van Project Swifterpark

Duurt-PMC

Drs. D.R. Zuidema

Reactie van de bezwaarmakers (RBM) op het antwoord van Altenburgh & Wymenga (A&W) op de vragen van de bezwaarmakers (BM)

Passage Opmerking

1

- BM Het rapport verschaft nauwelijks informatie over het veroorzaken van vogelgriep door ongedierte (zoals ratten en muizen). Op pagina 10 wordt wel gemeld, dat wilde vogels ook andere dieren kunnen infecteren, maar dat over deze verschillende routes nog veel onbekend is.
- A&W Het rapport richt zich inderdaad op wilde vogels, omdat zij het natuurlijke reservoir van influenza virussen vormen. Dit gekoppeld aan hun mobiliteit (denk aan de trek tussen broed en overwinteringsgebieden) geeft aan dat hier de focus op gericht moet zijn. Andere soorten kunnen een 'brug' vormen tussen wilde vogels en kippen. Zie ook punt 12 en 14.
- RBM Dat die 'brug' – lees: andere besmettingsroutes - heel belangrijk is, en dus ook wel degelijk beschouwd dient te worden, blijkt wel uit de studie genoemd bij punt 3.

2

- BM Het rapport focust voornamelijk op de kans van besmetting door wilde vogels bij pluimveebedrijven met een vrije uitloop. De loodsen van de familie Wijtvliet beschikken niet over een vrije uitloop !
- A&W Het rapport richt zich op de relatie vogels/landschap en kippenbedrijven. Er is extra informatie beschikbaar over vrije uitloop bedrijven, omdat deze vorm van een kippenhouderij gevoeliger is doordat er direct contact mogelijk is tussen kippen en wilde vogels.
- RBM Dit gaat echter volledig voorbij aan het feit dat de 5 uitbraken van vogelgriep in 2014 allemaal (!) plaatsvonden bij bedrijven zonder een uitloop. Misschien zijn bedrijven met een uitloop gevoeliger, maar – zoals de praktijk in 2014 heeft aangetoond – is vogelgriep bij bedrijven zonder uitloop ook een zeer reëel risico !

3

- BM Er is echter ook een zeer relevante en zeer recente publicatie over vogelgriep (H5N8) in Nederland in 2014 (F. Velkers *et al.*, 2015). Het is een in april 2015 gepubliceerde samenvatting van een studie die eind 2014 is aangeboden aan het ministerie van EZ. Deze publicatie van medewerkers van het departement Landbouwhuisdieren van de Faculteit Diergeneeskunde in Utrecht en het CVI te Lelystad is geheel niet in de rapportage van A&W verwerkt.
- A&W Dit rapport is niet openbaar. Helaas mag alleen de samenvatting gedeeld worden. Het ministerie van EZ beslist over verzoeken tot openbaarmaking, maar bij eerdere verzoeken heeft EZ het vrijgeven van het gehele rapport afgewezen. Dit om de privacy van de betrokken bedrijven te waarborgen.
Dit rapport is niet beschikbaar en we kunnen deze dan ook niet betrekken bij ons onderzoek (bronnen moeten voor iedereen inzichtelijk en verifieerbaar zijn).
- RBM Dit onderzoek kan een belangrijk deel van de bestaande vragen beantwoorden. Het is van eminent belang, dat de in die studie verkregen inzichten kunnen worden getoetst aan deze situatie bij Swifterpark. Dit rapport negeren, betekent gewoon “de kop in het zand steken”.

Het rapport benoemt meerdere risicofactoren, die zeker bij dit project een rol (kunnen) spelen (meer watervogels, meer zangvogels, de aanwezigheid van ratten en muizen). Dit rapport niet betrekken in de evaluatie, betekent niets meer en niets minder dan een onbekend risico nemen met het bedrijf van de familie Wijtvliet.

Nogmaals. De uitbraken van vogelgriep in 2014 vonden plaats bij bedrijven zonder uitloop. Ook bij de familie Wijtvliet is geen uitloop aanwezig. Dus dan alleen maar concentreren op de belangrijke factoren voor bedrijven met een uitloop is wetenschappelijk gezien onverantwoord.

Op basis van de samenvatting van de studie van mw. Velkers et al. (2015) had de wetenschappelijke conclusie moeten luiden, dat er (nog) geen conclusies getrokken kunnen worden, omdat relevante informatie ontbreekt.

4

BM De studie van mw. Velkers en haar collega's gaat echter juist in op de omstandigheden rond de recente besmettingsgevallen van vogelgriep in Nederland in 2014 (ook bij bedrijven zonder uitloop).

Informatiebronnen voor die analyse:

- ☐ NVWA dossiers van ruiming en tracering, CVI uitslagen, rapportages van Sovon Vogelonderzoek Nederland (aanwezigheid van wilde vogels rondom de besmette bedrijven) en Traas ongediertebestrijding (aanwezigheid van ongedierte na de ruiming).
- ☐ Er is veelvuldig overlegd met het traceringsteam en andere NVWA medewerkers, en er is gesproken met de dierenartsen die de bedrijven hebben bezocht en medewerkers van Traas ongediertebestrijding.
- ☐ Vier van de vijf bedrijven zijn bezocht door een epidemioloog/pluimveespecialist en ervaren NVWA medewerker (die tevens bij de tracering van de geruimde bedrijven aanwezig is geweest) voor een uitgebreid gesprek en inspectie van stal en omgeving en verzamelen van kengetallen van de pluimveekoppels.

A&W Zie 3

RBM Het is mogelijk om de auteurs van het onderzoek zelf te bevragen. A&W bedient zich op meerdere plekken in het eigen onderzoek ook van zgn. persoonlijke mededelingen. Ze stellen zelf geen vragen bij de verifieerbaarheid van dat soort mededelingen, maar schuiven met groot gemak wel de door de mw. Velkers zelf gepubliceerde samenvatting van de studie geheel ter zijde. De onderzoekers van A&W hadden bij EZ ook kunnen verzoeken om een geanonimiseerd rapport of om delen van het rapport.

Wij vragen ons af of de Raad van State bij een bezwaar tegen een bestemmingsplan, het negeren van dit onderzoek niet zal bestempelen als onzorgvuldige besluitvorming.

5

BM Belangrijke bevindingen

A&W Dit zijn bevindingen uit de publiekssamenvatting. De context van het gehele rapport is nodig om dit te duiden.

RBM A&W erkent dat het volledige rapport eigenlijk noodzakelijk is, om de bevindingen te duiden.

BM De algemene hygiënestatus op de door H5N8 getroffen bedrijven was zeker niet slechter en soms zelfs beter dan dat van gemiddelde Nederlandse pluimveebedrijven.

A&W -

RBM Een reden des te meer om goed te kijken naar besmettingsroutes. Alleen kijken naar wilde watervogels is dus zeker niet voldoende.

BM Een duidelijke aanwijsbare gemeenschappelijke oorzaak voor insleep is niet gevonden.

A&W Dit is een duidelijke conclusie

RBM Inderdaad. Het moge duidelijk zijn, dat er meerdere oorzaken mogelijk zijn. Er zijn meerdere risicofactoren. De aanwezigheid van een risicofactor betekent niet automatisch het optreden van een ziekte. Maar als er iets bij een risicofactor verandert, verandert daarmee ook de kans op het optreden van die ziekte.

BM Wel zijn verschillende risicofactoren voor insleep gevonden die in wisselende mate voorkwamen bij de getroffen bedrijven. De belangrijkste waren:

A&W Het gaat hier om risicofactoren die in wisselende mate voorkwamen op de getroffen bedrijven. Maar niet duidelijk is in hoeverre de risicofactoren onderscheidend waren tussen geïnfecteerde en niet-geïnfecteerde bedrijven, tevens is niet duidelijk welke factoren een oorzakelijk verband hebben met de uitbraak.

RBM Maar als er risicofactoren zijn, dan dienen die toch beschouwd te worden. Als niet kan worden beoordeeld, of en in hoeverre deze risicofactoren een rol spelen, dan kan er toch ook geen conclusie over project Swifterpark getrokken worden.

- BM De bedrijven bevonden zich in gebieden in Nederland waar veel wilde (water)vogels voorkomen (waterrijke/vogel-vriendelijke gebieden).
- A&W Niet duidelijk is in welke omgeving de niet-geïnfecteerde bedrijven lagen. Lagen die ook in waterrijke/vogelrijke gebieden?
- RBM Dit lijkt op het argument van iemand die zijn hele leven lang heel veel alcohol heeft gedronken, maar nooit leverproblemen heeft gekregen: Alcohol is blijkbaar niet schadelijk voor de lever.**
- Bij een risicofactor is er meestal nooit een één-op-één relatie met het voorkomen van een ziekte. Maar de aanwezigheid van een risicofactor zorgt wel op een grotere kans op het optreden van de ziekte ! Wetenschappelijke onderbouwing voor argument van A&W ontbreekt !**
- BM Sloten en/of rivieren, aantrekkelijk voor watervogels en ongedierte, vlakbij de stallen.
- A&W Lagen de niet-geïnfecteerde bedrijven in een omgeving zonder sloten en rivieren?
- RBM Zie reactie bij watervogels / leverproblemen.**
- BM Veel zangvogels (o.a. spreeuwen) en duiven in en rond het erf, aangetrokken door bomenrijen en begroeiing.
- A&W hadden de niet-geïnfecteerde bedrijven geen bomenrijen of begroeiing, en geen zangvogels?
- RBM Zie reactie bij watervogels / leverproblemen.**
- BM De aanwezigheid van vogels leidde bij sommige bedrijven tot veel vogelmest op het erf en tegen de stallen, in een enkel geval tevens lopend langs ventilatie-openingen.
- A&W Was bij de niet-geïnfecteerde bedrijven geen sprake van vogelmest?
- RBM Zie reactie bij watervogels / leverproblemen.**
- BM Veel aanwijzingen voor aanwezigheid ongedierte rondom de stallen (muizen en ratten).
- A&W Was bij de niet-geïnfecteerde bedrijven geen aanwezigheid voor muizen rondom de stallen.
- RBM Zie reactie bij watervogels / leverproblemen.**
- A&W Als er sprake van is (hetgeen nu niet te beoordelen is) dat de geïnfecteerde bedrijven op bovenstaande verschillen van niet-geïnfecteerde bedrijven, welke factoren zijn dan oorzakelijk voor het uitbreken van H5N8? De muizen, zangvogels, vogelmest of watervogels of geheel andere redenen....
- RBM Met deze reactie erkent A&W dat ze op basis van de beschikbare informatie geen wetenschappelijk onderbouwde conclusies kunnen trekken. Maar ze kunnen zeker ook niet uitsluiten, dat deze risicofactoren van invloed kunnen zijn bij de kans op het optreden van vogelgriep in de buurt van project Swifterpark.**

6

- BM Deze bevinding van het A&W-rapport wordt duidelijk dus niet gedeeld.
- Deze factor is inderdaad moeilijk controleerbaar en daardoor ook moeilijk stuurbaar.
- Maar daarmee kan dit bij voorbaat als niet relevant worden bestempeld.
- De door ons aangedragen samenvatting van een studie naar vogelgriep in Nederland in 2014 (F. Velkers *et al.*, 2015) komt zelfs tot geheel andere conclusies.
- A&W Op grond van de samenvatting kan nu niet geconcludeerd worden dat de landschappelijke setting oorzakelijk is voor het uitbreken van H5N8 bij de getroffen bedrijven.
- De samenvatting stelt: Een duidelijke aanwijsbare gemeenschappelijke oorzaak voor insleep is niet gevonden.
- Wel zijn *verschillende risicofactoren* voor insleep gevonden die in *wisselende mate* voorkwamen bij de getroffen bedrijven (maar niet duidelijk is in welke mate deze ook bij niet-getroffen bedrijven voorkwamen).

RBM De oorzaak is misschien niet duidelijk. Maar bij een risicofactor is er wel een sterk vermoeden, dat deze factor mede een rol gespeeld kan hebben bij het uitbreken van een ziekte. A&W stelt hier heel simpel – en onterecht – er is geen duidelijke gemeenschappelijke oorzaak, dus is er geen probleem. De realiteit is dat er meerdere mogelijke oorzaken kunnen zijn, waarvan er één of meer in sommige gevallen meer oorzaken ook daadwerkelijk leidt tot een uitbraak van de ziekte.

Overigens, er is ook een recente wetenschappelijke studie (2015), die constateert dat de regelmatige aanwezigheid van wilde eenden en van klei wel risicofactoren zijn voor het optreden van vogelgriep bij pluimveehouderijen met vrije uitloop:

*Risicofactoren voor introductie van laagpathogeen aviaire influenza virus op legpluimveebedrijven met vrije uitloop in Nederland (2015, CVI Rapport 15/CVI0078). Jeanet van der Goot¹, Armin Elbers¹, Ruth Bouwstra¹, Teun Fabri³, Maudia van WijheKiezebrink², Thea van Niekerk²
1) Central Veterinary Institute (CVI), Wageningen UR 2) Wageningen UR, Livestock Research 3) Gezondheidsdienst voor Dieren (GD).*

Deze recente studie uit 2015 toont dus aan, dat er – in ieder geval voor bedrijven met een vrije uitloop – wel landschappelijke risicofactoren zijn.

BM De landschappelijke setting speelt vermoedelijk wel belangrijke een rol !

A&W Deze conclusie volgt niet uit de studie van Velters et al.(2015). Geconcludeerd wordt: een duidelijke aanwijsbare gemeenschappelijke oorzaak voor insleep is niet gevonden (Velkers et al. 2015).

RBM Er is geen duidelijk aanwijsbare gemeenschappelijke oorzaak, maar er zijn wel (meerdere) risicofactoren. En die factoren hangen wel samen met de landschappelijke setting. En de studie van Van der Goot et al. (2015) toont aan, dat landschappelijke setting bij bedrijven met een vrije uitloop waarschijnlijk dus wel een rol speelt.

BM De uitbraken in 2014 vonden wel plaats nabij waterrijke / vogelrijke gebieden !

A&W De samenvatting stelt: Een duidelijke aanwijsbare gemeenschappelijke oorzaak voor insleep is niet gevonden (Velkers et al. 2015).

RBM Zie onze opmerkingen bij de 2 voorgaande antwoorden.

8

BM Uit de studie van F. Velkers et al. (2015) volgt echter dat de landschappelijke setting wel degelijk van (grote) invloed kan zijn.

A&W Zie 6 & 7

RBM Zie onze opmerkingen bij 6 en 7.

9

BM De – niet in het A&W-rapport getrokken conclusie – moet dus luiden dat er door de grotere aantallen vogels in de nieuwe situatie

A&W Het is correct dat de aantallen vogels zullen toenemen in het plangebied. Ook zullen watervogels toenemen, die een bovengemiddelde prevalentie hebben voor AI...

RBM Dus de kans op de aanwezigheid van vgs die het vogelgriep virus dragen, neemt toe.

BM er dus ook sprake is van een verhoging van het risico op de aanwezigheid van het vogelgriepvirus in het plangebied.

A&W Deze vogels vormen op deze locatie echter geen 'risico' omdat er binnen het plangebied geen kippen aanwezig zijn waarop het virus kan 'overstappen'. Vogelgriep binnen een groep wilde vogels in de natuur is natuurlijk en is geen 'risico'.

RBM Dit staat haaks op de door ons – op basis van wetenschappelijk onderzoek – benoemde risicofactoren. Juist omdat bij de uitbraken van vogelgriep in 2014 alleen maar bedrijven betrof zonder vrije uitloop, zijn de indirecte besmettingsroutes van groot belang. Maar, het is dus niet duidelijk, tot op welke afstand die besmettingsroutes kunnen optreden.

10

BM Hierbij wordt echter het volgende volledig miskend: de loodsen van het pluimveebedrijf van de familie Wijtvliet door oogstresten ook grotere aantallen herbivore watervogels aanwezig zijn.

A&W Zoals omschreven in het rapport, zullen de vogelaantallen op de akkers met name gestuurd worden door de beschikbaarheid van voedsel. Dit wordt niet miskend, dit wordt nadrukkelijk aangegeven in het rapport.

RBM Dit wordt ook niet beweerd. Het gaat echter om het navolgende punt.

BM Echter, in de huidige situatie kunnen deze grotere aantallen vogels vrij gemakkelijk worden verjaagd (door middel van knallen en/of jacht). In de nieuwe situatie zal er echter een natuurgebied ontstaan. Het is zeer onwaarschijnlijk dat de herbivore watervogels in het Swifterpark verjaagd mogen worden door knallen of door jacht.

A&W Op het plangebied komt geen bestemming te liggen die jacht en schadebestrijding per definitie onmogelijk maakt. Langs de erfgrens van de genoemde bedrijven zal beheer en schadebestrijding gewoon mogelijk blijven binnen de heersende wetgeving en huidige regels.

RBM Dit lijkt zeer onwaarschijnlijk en tegenstrijdig met de beoogde functie als natuurgebied. Jacht en verjaging toestaan in een natuurgebied, klinkt niet erg geloofwaardig. Als de vogels van de omliggende landerijen worden verjaagd, kunnen ze in de toekomst mogelijk neerstrijken in het nieuwe natuurgebied.

11

BM Hierdoor is het dus zeer waarschijnlijk dat er op een afstand van minder dan 1 kilometer van de loodsen van de pluimveebedrijven in de nieuwe situatie grotere aantallen herbivore watervogels aanwezig zijn.

A&W Dat is correct, zie figuur 2.1 voor afstandscontouren

RBM A&W erkent zelf (bij punt 9) dat daarmee ook de kans toeneemt op de aanwezigheid van vogels in het Swifterpark die besmet zijn met het vogelgriepvirus.

BM In de publicatie van Velkers *et al.* (2015) wordt de aanwezigheid van waterrijke / vogelrijke gebieden nadrukkelijk als één van de belangrijkste risicofactoren voor vogelgriep genoemd.

A&W Zie 6 en 7.

RBM Zie onze opmerkingen bij 6 en 7.

12

BM Door de grotere aantallen herbivore vogels in het plangebied zelf, is er in de nieuwe situatie sprake van een toename van het risico op de aanwezigheid van het vogelgriepvirus, en dus ook een groter risico op een besmetting met het vogelgriepvirus.

A&W Dit is uitvoerig uitgelegd in het rapport (daar gaat het hele rapport over). 1) er komen meer vogels in het plangebied 2) er komen ook vogels bij de van nature een hogere prevalentie hebben (watervogels). Maar er is geen dosis effect relatie tussen 'meer watervogels in de omgeving' en een hogere kans op een uitbraak op bedrijven in de omgeving.

RBM Deze constatering is niet navolgbaar. Als er meer besmette vogels aanwezig zijn, zal ook de kans op besmetting toenemen. Maar het gaat nog steeds om een kans, die afhankelijk is van verschillende risicofactoren. Bovendien, deze uitspraak van A&W over het ontbreken van een dosis-effect-relatie is ongefundeerd. De studie van Van der Goot *et al.* (2015) lijkt bovendien wel een relatie te suggereren. Meer contact met wilde eenden is een risicofactor (bij bedrijven met een vrije uitloop). Zie ook onze opmerking bij punt 7.

BM Dat hoeft overigens niet altijd rechtstreeks, maar kan bijvoorbeeld ook via de route met ratten en muizen.

A&W Over de rol van ratten en muizen zal ik een nadere toelichting opstellen.

RBM Inn die toelichting wordt voornamelijk op ratten en op veldmuizen ingegaan. Andere groepen, zoals spitsmuizen en woelmuizen kunnen echter ook een rol spelen. Deze soorten worden ook bij de bestrijding van ongedierte bij de loodsen van de familie Wijtvliet aangetroffen.

Mogelijk hebben deze soorten een veel grotere actieradius dan veldmuizen. In dat geval zegt die beperkte actieradius van veldmuizen (30 meter) dus niet zo veel. En mannetjes veldmuizen

hebben een territorium tot max. 1.500 m² (website zoogdiervereniging). Een waterspitsmuis kan een actieradius tot 160 meter hebben. En een homerange (gebied voor de dagelijkse activiteiten) zegt ook niet zo veel over een eventuele migratie in de herfst vanuit het veld (buiten) naar een loods (binnen). Over welke afstand vindt deze vorm van verplaatsing/migratie plaats?

Ook de studie van Velkers et al. (2015) kan over de aangetroffen muizensoorten mogelijk meer informatie verschaffen. Welke soorten zijn bij de ruiming van de door vogelgriep getroffen loodsen in 2014 aangetroffen.

Bovendien is in die toelichting niet ingegaan op de aantrekkende werking die loodsen in de herfst en winter kunnen hebben op de verschillende soorten muizen.

A&W “diskwalificeren” de samenvatting van de studie van Velkers et al. (2015), omdat de publicatie zelf niet beschikbaar is. Maar de toelichting op muizen en ratten is geheel gebaseerd op een mondelinge mededelingen van een collega van de auteurs van A&W. Omdat er nog geen studie gepubliceerd is, is dit onderzoek ook niet controleerbaar.

13

BM Hierbij wordt echter het volgende volledig miskend:

- ☐ Misschien neemt het aantal vogels bij de omliggende erven niet toe, maar er zal altijd een uitwisseling optreden tussen de vogels in het plangebied en de omliggende boerenerven.

A&W Deze uitwisseling zal gering zijn. Het idee is om natuurwaarde in het plangebied te creëren die afwijkt van de natuurwaardes in de omgeving (men wil wat extra's bieden).

RBM De aantallen in Swifterpark zullen inderdaad hoger zijn, maar er zal altijd uitwisseling optreden met de omgeving (zie ook de volgende opmerkingen).

BM Het is volstrekt irreal om aan te nemen, dat de extra aantallen vogels alleen maar vanuit de erven naar het plangebied bewegen.

A&W Het is ecologisch niet zo raar om te veronderstellen dat struweelvogels (en hun jongen) vanuit de erfbeplanting deels naar het nieuwe gebied vertrekken (het nieuwe gebied zal gekoloniseerd gaan worden en is bij oplevering 'leeg').

RBM Nee, inderdaad. Maar in het rapport wordt er alleen maar éénrichtingsverkeer gesuggereerd. Van de erven alleen maar naar Swifterpark.

BM Vogels zijn beweeglijk en zullen dus af en toe ook vanuit het plangebied naar de omliggende erven trekken.

A&W Dit zal in geringe mate inderdaad ook optreden bij erf en struweelvogels.

RBM Dus als er meer zang- en struweelvogels in Swifterpark komen, kunnen die mogelijk via de aanwezige watervogels worden besmet en daarmee zelf ook een besmettingsbron vormen. En als er meer zangvogels in Swifterpark komen, dan wordt ook de kans groter dat er misschien een besmet exemplaar opduikt bij de loodsen van de familie Wijtvlit.

BM En als er door de grotere aantallen vogels in het plangebied sprake is van een toename van het risico op de aanwezigheid van het vogelgriepvirus, dan is er dus in de nieuwe situatie ook een groter risico op een besmetting met het vogelgriepvirus.

A&W De erf en struweelvogels in het plangebied hebben waarschijnlijk dezelfde prevalentie voor AI als de ervogels rond de kippenboederijen (en die is doorgaans laag). Doordat erf en struweelvogels een ander habitat prefereren zullen ze weinig in direct contact komen met watervogels.

Het risico wordt dus bepaald door de biosecurity (kunnen ervogels in de nabijheid van kippen komen) en dit wordt niet bepaald door de oorspronkelijke herkomst van de ervogels.

RBM Dat is niet juist. Spreeuwen hebben bv. een voorkeur voor emelten (insectenlarven), die ze vinden in grasland. Hetzelfde grasland waar eenden en ganzen kunnen foerageren (eten) en rusten. Dus is er wel degelijk een besmettingsrisico.

BM In de publicatie van Velkers *et al.* (2015) wordt de aanwezigheid van zangvogels en duiven in en rondom het erf nadrukkelijk als één van de belangrijke risicofactoren genoemd.

A&W De aanwezigheid van zangvogels en duiven in en rondom het erf wordt door Velkers *et al.* (2015) genoemd als een risicofactor voor insleep die in wisselende mate voorkwam bij de getroffen bedrijven (Velkers *et al.* 2015). Niet duidelijk is of dit voor niet-geïnfecteerde bedrijven ook geldt en of dit causaal gerelateerd is aan de uitbraak.

RBM Zie onze opmerkingen bij de punten 3, 4, 6 en 7.

14

BM Andere besmettingsroutes worden bij de beoordeling door A&W volkomen genegeerd.

A&W Dit wordt niet genegeerd, maar hier is nog veel onduidelijkheid over.

RBM Onduidelijkheden dienen in de conclusies te worden benoemd. Onduidelijkheid is echter ook een reden, om bijvoorbeeld (nog) geen conclusie te kunnen trekken.

BM In de publicatie van Velkers *et al.* (2015) wordt besmetting door muizen en ratten echter nadrukkelijk als één van de belangrijke risicofactoren genoemd.

A&W In de publiekssamenvatting van Velkers *et al.* (2015) staat: 'Veel aanwijzingen voor aanwezigheid van ongedierte rondom de stallen (muizen en ratten)' en dit wordt genoemd als een risicofactor voor insleep die in wisselende mate voorkwam bij de getroffen bedrijven (Velkers *et al.* 2015). Niet duidelijk is of dit voor niet-geïnfecteerde bedrijven ook geldt en of dit causaal gerelateerd is aan de uitbraak.

RBM Zie onze opmerkingen bij punt 6.

BM De studie van A&W gaat geheel niet in op de aantallen ratten en muizen in het plangebied en de omliggende erven. De loodsen van de familie Wijtvliet liggen slechts op enkele honderden meters van Swifterpark. De kans is groot, dat er door de natuurontwikkeling meer ratten en muizen in het plangebied komen. En zeker in koude winters, zullen er daardoor ook meer ratten en muizen in de loodsen van de pluimveebedrijven terechtkomen. En dat verhoogt weer het risico op een besmetting met het vogelgriepvirus.

A&W Zie toelichting.

Ongenummerd

BM Risico's op griep-uitbraken (hoofdstuk 5) en de Beantwoording vragen (hoofdstuk 6). Op basis van het voorgaande moge reeds duidelijk zijn, dat de conclusies en bevindingen in de hoofdstukken 5 en 6 van het A&W-rapport niet worden gedeeld.

A&W In deze hoofdstukken worden conclusies getrokken op grond van eerder beschreven bevindingen.

Het niet onderschrijven van de conclusies door de bezwaarmakers is slechts gebaseerd op een publiekssamenvatting van een rapport dat niet openbaar is.

RBM Onze voorgaande opmerkingen maken in ieder geval duidelijk dat er nog veel vraagtekens en onzekerheden zijn. Niet alle informatie is beschouwd en/of beschikbaar. En er zijn in ieder geval risicofactoren aanwezig, die door de realisatie van project Swifterpark negatief worden beïnvloed.

De stelligheid van de conclusies van A&W (i.c. geen effecten) is daarmee ongefundeerd.

Ongenummerd

BM Wij stellen daarom voor dat het A&W-rapport, samen met onze bevindingen, wordt voorgelegd aan de van medewerkers van het departement Landbouwhuisdieren van de Faculteit Diergeneeskunde in Utrecht en het CVI te Lelystad die hebben meegewerkt aan de publicatie van mw. F.Velkers *et al.* (2015). Als adviseurs van het ministerie van EZ

A&W Geen inhoudelijke reactie van A&W

RBM Dit lijkt ons inderdaad ook geen taak van A&W. Dit ligt eerder op de weg van de provincie (vanwege de aansprakelijkheid) en/of de gemeente als bevoegd gezag in de bestemmingsplanprocedure.

Ongenummerd

- BM Vooralsnog gaat de familie Wijtvliet, eigenaar van de nabijgelegen pluimveebedrijven, er echter van uit dat er door de realisatie van het project Swifterpark wel sprake is van een toename van het risico op het optreden van vogelgriep in zijn bedrijf.
- Hij behoudt zich dan ook het recht voor om zienswijzen in te dienen en bezwaar aan te tekenen tegen een eventueel nieuw bestemmingsplan dat Swifterpark mogelijk maakt.
- Bovendien zal hij dan vermoedelijk forse een planschade-claim indienen.
- A&W Geen inhoudelijke reactie van A&W
- RBM Dit lijkt ons inderdaad ook geen taak van A&W. Dit ligt eerder op de weg van de provincie (vanwege de aansprakelijkheid) en/of de gemeente als bevoegd gezag in de bestemmingsplanprocedure.

Onderzoek naar dierziekten

Dhr. Mangnus heeft in het overleg van 17 februari 2016 ten kantore van de provincie aangegeven, moeite te hebben met vraagstelling van mw. Fokkema aan een expert op het gebied van veterinaire ziekten, omdat deze vraagstelling mogelijk te sturend is.

Uitgezette vraag van mw. T. Fokkema (Eelerwoude) aan dhr. Dekker van het Centraal Veterinair Instituut (CVI) te Lelystad.

Geachte heer Dekker,

Ik ben adviseur voor een particuliere initiatiefnemer in de NOP die op een oud gronddepot van de NS nieuwe natuur gaat aanleggen en daar een begrazingsbeheer met runderen op gaat toepassen. Daarnaast heeft hij een stal met rosé kalveren. Het natuurterreinen wordt toegankelijk voor publiek. Omliggende boeren zijn bang voor verhoogd risico op MKZ door deze ontwikkeling.

Ook zijn ze bang voor insleep van dierziektes m.n. vogelgriep. Daarvoor doet Altenburg Wymenga een onderzoek.

Echter de eerste vraag over MKZ moet ook naar behoren beantwoord worden. Vandaar mijn vraag of u daar iets zinnige over kunt zeggen, dan en mij verwijzen naar een argumentatie. Ik denk namelijk dat dat risico niet verhoogd is met een paar extra koeien verspreid over 25 Ha. Het gaat tenslotte om het overbrengen van de ziekte en als het bezoekende publiek van het natuurpark niet in aanraking komt de veestapel van een van de buurboeren, dan lijkt me het risico niet groter. Dus gaat het meer over de bescherming van het eigen erf door de bezwaarmakende boeren.

Maar wellicht kunt u mij een rapport of conclusie of argumentatie aanreiken die antwoord geeft op deze vraag.

*Hartelijk dank alvast voor uw antwoord
Tallien Fokkema*

De omwonenden hebben duidelijk aangegeven, dat ze behoefte hebben aan meer informatie over de veterinaire risico's vanwege de realisatie van een natuurgebied. Daarbij speelt het risico op Mond en Klauwzeer (MKZ) een grote rol, maar ook de risico's van andere dierziekten zijn relevant. De scope van de vraagstelling had inderdaad breder kunnen zijn en de mening van mw. Fokkema had sturend op het antwoord kunnen werken.

Echter, dhr. Dekker heeft een antwoord gegeven dat op een veel bredere range van dierziekten betrekking heeft. Bovendien bevat één van de door dhr. Dekker genoemde rapporten duidelijke aanbevelingen voor de beperking van veterinaire risico's van natuurgebieden en recreatief medegebruik. Die aanbevelingen zijn daarom in het navolgende weergegeven.

Hieronder eerst de reactie per e-mail van dhr. Aldo Dekker van het CVI:

Geachte heer Fokkema,

MKZ is geen risico als het niet in Nederland voorkomt. Bij uitbraken in het verleden zijn geen infecties in natuurgebieden gedetecteerd, we hebben in de wilde zwijnen en herten actief gezocht na de uitbraak in 2001.

Elbers, A.R.W., Dekker, A., Dekkers, L.J.M. 2003. Sero-monitoring of wild deer and wild boar during and in the aftermath of the foot-and-mouth disease epidemic 2001 in the Netherlands. Veterinary record 153 (22); 678-681.

Dus mijn voorlopig inschatting is dat het risico klein is. Tijdens een uitbraak is een natuurgebied min of meer een gewoon veehouderij bedrijf, waar ook bestrijdingsmaatregelen gaan gelden.

In het verleden zijn een paar rapporten geschreven over risico van besmettelijk dierziekten en natuurgebieden. Maar dat ging m.n. om de risico's van wilde hoefdieren (wilde zwijnen, reeën, edelherten en damherten) en niet om de risico's van runderen die ingezet worden voor natuurbeheer (Schotse Hooglanders, Heckrunderen, etc.). Rapport is te vinden op:

<http://www2.alterra.wur.nl/Webdocs/PDFFiles/Alterrapporten/AlterraRapport1506.pdf>.

Een ander rapport dat mogelijk wel ingaat op het veterinaire risico van Heckrunderen in robuuste verbindingen (specifiek voor verbinding tussen Oostvaardersplassen en Horsterwold) is te vinden op: <http://edepot.wur.nl/20874>.

Hier heeft Joost Snoep vanuit de GD aan mee gewerkt als veterinaire deskundige, maar opzet is vergelijkbaar gekozen met bovenstaand rapport.

Ik heb zelf nog geen tijd gehad de rapporten te lezen. Echter als uitgebreidere risico analyse nodig is dan kunnen we die uitvoeren. Dan zullen we daar wel kosten voor in rekening moeten brengen.

Vriendelijke groeten,

Aldo Dekker

De volgende aanbevelingen zijn afkomstig uit de rapportage:

G.W.T.A. Groot Bruinderink et al., 2007. Veterinaire risico's en mogelijkheden voor recreatief medegebruik van een robuuste verbinding tussen Oostvaardersplassen en het Horsterwold. Alterra-rapport 1554, ISSN 1566-7197.

5.9 Aanbevelingen ter beperking van veterinaire risico's

5.9.1 Rasters met bufferzone

Om de overdracht van dierziekten (o.a. IER, paratbc, leverbot) tussen wilde hoefdieren en landbouwhuisdieren te beperken, kan worden gedacht aan het gebruik van rasters of een andere fysieke belemmering. Daarnaast dient een bufferzone langs de gehele buitenzijde van het raster (of een andere fysieke belemmering) te worden gecreëerd, waarbinnen zich geen hoefdieren bevinden. Een bufferzone van 500 meter breedte, grenzend aan (deelgebied E van) het OostvaardersWold, lijkt een veilig compromis om de kans op aerogene transmissies van binnen naar buiten en andersom te minimaliseren. Rondom de Oostvaardersplassen bestaat nu een bufferzone van 750 meter. Er zijn tot nu toe, in al de jaren dat het natuurgebied de Oostvaardersplassen bestaat, geen aanwijzingen geweest dat infecties zich vandaar uit verspreid hebben of dat ziekten via aerogene transmissie de Oostvaardersplassen hebben bereikt.

Nadrukkelijk moet gesteld worden dat het een compromis is op basis van wat veilig en verantwoord lijkt en wat nog realistisch en uitvoerbaar is in de praktijk. Als rekening gehouden moet worden afstanden van tientallen kilometers in geval van MKZ en onder uitzonderlijke omstandigheden (Casal et al., 1997; Donaldson et al., 2001) dan lijkt een verbindingsszone moeilijk haalbaar in de praktijk. Echter onderzoek naar aerogene transmissies onder experimentele, maar gecontroleerde, omstandigheden voor IBR en BVD en zelfs voor MKZ laten veel kleinere afstanden zien waarbij sprake is van enkele tientallen meters. In de praktijk (Holzhauer, 2003) kan het IBR virus zich wel over honderden meters afstand verplaatsen.

Een bufferzone van 500 meter wordt ook aangegeven door de Vos (de Vos in: Groot Bruinderink et al., 2007), in geval van verbindingsszone voor Edelhert en Wild zwijn. De bufferzone kan bestaan uit natuurgebied of water, maar landbouwgrond kan evengoed als buffergebied worden aangemerkt mits in die gebieden geen landbouwhuisdieren (runderen, schapen, geiten en varkens) en hobbydieren zoals paard, lama-achtigen etc. worden gehouden /geweid. Akkerbouwgebieden zijn dus uitstekend geschikt om als bufferzone te dienen.

De eerste vraag is natuurlijk, of zich in het nieuwe natuurgebied ook wilde hoefdieren zullen gaan bevinden. De aanwezigheid van reeën kan zeker niet worden uitgesloten. En met zekerheid zullen er in Swifterpark zelf hoefdieren in de vorm van landbouwhuisdieren (runderen) aanwezig zijn.

Gegeven het feit dat in het nieuwe natuurgebied landbouwhuisdieren worden geweid, de stal met kalveren van de initiatiefnemer direct grenst aan het natuurgebied, maar ook de bedrijven van enkele omwonenden zich binnen 500 meter van het Swifterpark bevinden, kan thans al wel worden vastgesteld, dat niet aan de bovengenoemde aanbevelingen worden voldaan.

Op basis van het bovenstaande kan dus zeker niet worden vastgesteld, dat er met de komst van Swifterpark geen veterinaire risico's zijn. **Er is derhalve voldoende aanleiding om in ieder geval, zoals dhr. Dekker van het CVI ook voorstelt, een nadere risico-analyse uit te voeren.**

Agrarisch erf Biddingweg 13 te Swifterbant (opp. ca. 1.63.76 ha)

- ✓ Ruim erf met bedrijfswoning, twee akkerbouwschuren, twee veestallen en kapschuur
- ✓ Vlakbij het dorp Swifterbant
- ✓ Uitstekende ontsluiting door onder andere de toekomstige provinciale weg N23 (Lelystad-Zwolle)

**Bovenaanzicht erf Biddingweg 13 Swifterbant ter illustratie
(omgeving wijkt af van de huidige situatie)**

Beknorte omschrijving object

Agrarisch erf met bedrijfswoning van circa 665 m³, akkerbouwschuren (2 stuks à 800 m²), veeschuren (2 stuks à 440 m²), werktuigenberging (225 m²) en diverse verhardingen. De ontsluiting van het object is uitstekend middels Biddingweg en de toekomstige aansluiting op de provinciale weg N23 zijnde de nieuwe verbinding tussen Lelystad-Dronten-Kampen-Zwolle. Binnen enkele autominuten zit u straks op de snelweg A6.

Kadastrale gegevens

gemeente : Dronten
sectie : B
nummer : 2000 (ged.)
oppervlakte : circa 1.63.76 ha, nader te bepalen op basis van inmeting

Opstallen

Woning

De woning is traditioneel gebouwd in 1967. De woning is opgetrokken middels een gemetselde spouwmuur. De vloeren zijn van beton. De dak is met pannen gedekt, het houten beschoot is geïsoleerd. De beglazing op de begane grond is grotendeels geïsoleerd, op de verdieping is beglazing enkel. Er is centrale verwarming aanwezig (combi-ketel). De indeling is als volgt:

Begane grond

Hal, toilet, kantoortje/slaapkamer met wastafel, woonkamer met inbouw houtkachel en parket, keuken (dubbele spoelbak, diverse inbouwapparatuur), achterportaal, betegelde bijkeuken met aanrecht en dubbele spoelbak, oorspronkelijke badkamer met bad, douche wastafel en wasmachineaansluiting.

1^e verdieping

Overloop, toilet, 4 slaapkamers waarvan twee met dakkapel en aparte bergruimte.

Akkerbouwschuren

Het bouwjaar van beide schuren is 1967. De schuren zijn opgetrokken middels 1/2 steens metselwerk en de topgevels zijn deels van hout. Het spantwerk is van staal. De daken zijn voorzien van asbestcement golfplaten. De wanden zijn ten behoeve van de aardappelbewaring voorzien van drukvaste wanden en dakisolatie (gespoten PUR). De schuren zijn voorzien van een bovengronds ventilatiesysteem. De vloerverharding bestaat uit betonklinkers.

De afmetingen van elk der schuren is 40 m. x 20 m. De schuur het dichtst bij de woning is voorzien van een werkplaats welke deels voorzien is van een bergzolder.

Veestallen

De beide stallen, gebouwd in 1977, zijn ieder circa 40 meter lang en 11 meter breed. De schuren zijn opgetrokken middels houten spantwerk en zowel de wanden als het dak zijn voorzien van asbestcement golfplaten. Links en rechts van de brede betonnen voergang zijn 2x 13 groepshokken (ca. 3 m. x 3 m.) aanwezig uitgevoerd met betonnen roosters. De natuurlijke ventilatie vindt plaats via de deels open lichtkoepel in de nok.

De mestopslagcapaciteit per schuur is 700 m³.

Tussen de schuren is een voersilo met een opslagcapaciteit van 3 x 40 ton gesitueerd

Werktuigenberging

Deze schuur, gebouwd in 1985, staat tegen en in het verlengde van de dichtst bij de woning gelegen akkerbouwschuur. De afmetingen bedragen ongeveer 13 m. x 17,5 m. aldus circa 225 m². De schuur is aan de voorzijde open en deels voorzien van betonverharding en deels van betonklinkers. De achter en zijgevel is uitgevoerd in damwand en het is van asbestcement golfplaten.

Verhardingen

Op het erf is verharding aanwezig bestaande uit betonklinkers, sleufsilos, betonpad en betonstelconplaten.

Overige

Het erf is omzoomd door een groensingel van bomen en struiken. Voor en naast de woning is een tuin met terras en achter de woning is een dierenweide.

Algemeen

Bezichtiging

Uitsluitend op afspraak:

Lingeman/Ritsema Rentmeesters en Makelaars BV
de heer ing. J.G. Ritsema
Gildenveld 12
Postbus 132 te 3890 AC Zeewolde
Telefoon : 036 - 522 59 76
Fax : 036 - 522 02 28
info@lrrm.nl
www.lrrm.nl

Nadere informatie

Nadere informatie en inschrijfvoorwaarden zijn verkrijgbaar bij Van Dijk De Jongh Notarissen en Estate Planners te Dronten. Contactpersoon de heer L van der Vegte tel. 0321-314044.

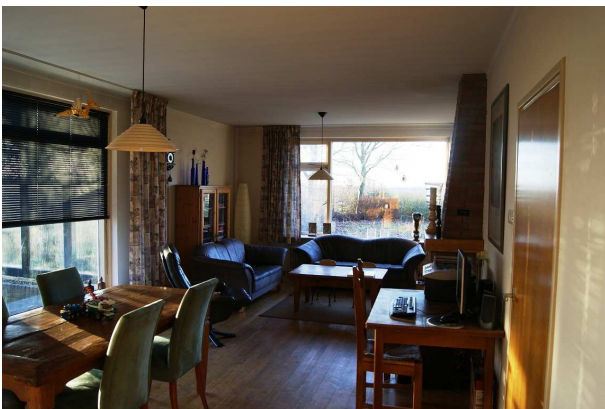
Onderzoeksplicht

Koper heeft een eigen onderzoeksplicht terzake alle onderwerpen die voor hem van belang (kunnen) zijn. Dat geldt zeker ook ten aanzien van gebruiksmogelijkheden, bestemmingen, bestemmingsplannen, bouwverordening en dergelijke (raadpleeg uw eigen makelaar).

Deze brochure is met zorg samengesteld met behulp van de door ons aangereikte gegevens. Aan de hand van de inhoud ervan kunnen geen rechten en/of aansprakelijkheden worden ontleend. Deze informatie is uitsluitend ter oriëntatie bedoeld.

Fotobijlage

Aan belangstellenden verkoop bij inschrijving
Biddingweg 13 te Swifterbant

plaats en datum

Zeewolde, 22 maart 2011

Onderwerp

**Aanvullende informatie verkoop bij inschrijving
Biddingweg 13 te Swifterbant**

Referentie

JR 1228

Geachte belangstellende,

Naar aanleiding van een aantal contacten van belangstellenden met de gemeente Dronten hebben ons een aantal vragen bereikt. Naar aanleiding van de vragen heeft ProRail afstemming met de gemeente Dronten gehad en informeren wij u aanvullend op de door de notaris verstrekte informatiebrochure met algemene en bijzondere inschrijvingsvoorwaarden.

Het object Biddingweg 13 te Swifterbant wordt als erf zonder agrarische grond, aangeboden. Bij een dergelijk erf behoort een niet grondgebonden bedrijfsmatig (agrarisch) gebruik of een gebruik als wonen. De gemeente heeft aangegeven dat er naast het huidige gebruik als opslag van agrarische producten en machines ook ander gebruik mogelijk wordt en er een nieuwe bestemming passend bij het gebruik en de nieuwe eigendomssituatie wordt gecreëerd middels een bestemmingsplanwijziging. **De gemeente meldt dat het gebruik als intensieve veehouderij niet is toegestaan.**

De nieuw toegestane gebruiksmogelijkheden zijn:

- woondoeleinden
- agrarisch dienstverlenende bedrijven
- agrarisch aanverwante bedrijven (o.a. bijzondere paardenhouderij, palingrokerij, etc.)
- maatschappelijke doeleinden (o.a. zorgboerderij al dan niet in combinatie met appartementen)
- bedrijfsdoeleinden (opslag van agrarische producten, agrarische toeleverings- en opslagbedrijven, veehandelsbedrijven, fouragehandelsbedrijven, hoveniersbedrijven, dierenartsenpraktijk, etc.)
- opslag van goederen gerelateerd aan het buitengebied, opslag van boten en caravans.

Afhankelijk van de bestemming geldt een bebouwingspercentage van 20% tot 30%.

Wij verzoeken u er rekening mee te houden dat de koper van de Biddingweg 13 het initiatief dient te nemen voor het in afstemming met de gemeente Dronten (contactpersoon mw. G.A. van den Heuvel) wijzigen van de bestemming passend bij het door u voorgenomen gebruik als hiervoor genoemd.

Met vriendelijke groet,
Lingeman/Ritsema Rentmeesters en Makelaars BV

ing. J.G. Ritsema
Rentmeester NVR

c.c. Van Dijk De Jongh Notarissen en Estate Planners

Postbus 55
8200 AB Lelystad

Telefoon
(0320)-265265

Fax
(0320)-265260

E-mail
provincie@Flevoland.nl

Website
www.flevoland.nl

Dhr. P. Mangnus
Elandweg 50
8255 PK SWIFTERBANT

Verzenddatum

Bijlagen

Uw kenmerk

Ons kenmerk

Onderwerp

31 MEI 2016

1912399

Reactie op punten inspraak 13 april Statencommissie Duurzaamheid

Geachte heer Mangnus,

In vervolg op de e-mail die we u op 11 mei hebben toegestuurd aangaande uw brief aan Provinciale Staten van 11 april 2016 treft u hierbij een uitgebreidere reactie aan op de in uw brief genoemde punten.

1. *"Onze grootste zorg is de vraag of de komst van het Swifterpark zal leiden tot een verhoogde kans op de insleep van vogelgriep en/of Mond en Klauwzeer voor de omliggende veehouderijbedrijven. De Provincie heeft onderzoek laten doen, echter de conclusies van dit onderzoek worden door ons niet onderschreven. Onderbouwing van deze bewering ontvangt U per mail."*

Reactie:

Uw zorg ten aanzien van de insleep van dierziekten heeft nadrukkelijk onze aandacht. In uw overleg met gedeputeerde Appelman van 1 oktober 2015 heeft u immers reeds aangegeven dat uw bezwaren tegen het Swifterpark zich met name hierop richten en dat om die reden dit punt goed dient te worden onderzocht. Dit heeft geleid tot het instellen van een onafhankelijk onderzoek door het ecologisch adviesbureau Altenburg/Wymenga naar Vogelgriep en Insleep van dierziekten. De analyse is uitgevoerd door een specialist op het snijvlak van wilde vogels, natuurontwikkeling en ziekten van pluimvee. De resultaten van dit onderzoek is met u besproken in de draagvlakbijeenkomst van 17 februari 2016. Het genoemde adviesbureau geeft in haar conclusie aan dat 'De inrichting als natuurpark, regulier agrarisch land of het huidige gebruik voortzetten veroorzaken geen van alle een verhoging van de kans op uitbraak van vogelgriep op omringende bedrijven.'

Tijdens de draagvlaksessie van februari is door u melding gemaakt van het feit dat een recent rapport over de vogelgriep niet is meegenomen in het onderzoek van Altenburg & Wymenga. Het bleek te gaan om een recente studie naar het vogelgriepvirus (H5N8) en de rol van wilde vogels en natuurontwikkeling (Velkers, Eibers, Bouwstra, Stegeman, 2015). Het rapport is in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken opgesteld door de Faculteit Diergeneeskunde van de Universiteit Utrecht. Toegezegd is door initiatiefnemer om dit rapport door de onderzoeker van Altenburg te laten beoordelen. Navraag door de provincie en initiatiefnemer bij de onderzoeker (Universiteit Utrecht) leert dat dit rapport bij soortgelijke verzoeken in het verleden niet beschikbaar is gesteld om de

Inlichtingen bij
M. de Vries

Doorkiesnummer
0320-265614

Bezoekadres
Visarenddreef 1
Lelystad

Bij het provinciehuis is het aantal parkeerplaatsen voor bezoekers (ingang Visarenddreef) beperkt. In de omgeving van het provinciehuis bevindt zich een aantal parkeergarages. Vanwege de ligging naast het NS-station is het provinciehuis uitstekend bereikbaar met het openbaar vervoer. Meer informatie over de bereikbaarheid vindt u op onze website www.flevoland.nl.

privacy van betrokken bedrijven te waarborgen. Er is voor externe partijen slechts een publiekssamenvatting met een eindconclusie van het onderzoek beschikbaar. Wij gaan er van uit dat ook u slechts over een samenvatting van dit rapport beschikt. Indien u wel beschikt over het volledige rapport verzoeken wij u dat z.s.m. ter beschikking te stellen aan de initiatiefnemers van Swifterpark.

Omdat bronnen voor iedereen inzichtelijk en verifieerbaar moeten zijn, heeft Altenburg & Wymenga aangegeven dat het onderzoek van de Universiteit van Utrecht dan ook niet als bron kan worden aangemerkt en als zodanig kan worden meegewogen in het rapport. Wel wordt aangegeven dat de geformuleerde eindconclusie uit de publiekssamenvatting - 'een duidelijke aanwijsbare gemeenschappelijke oorzaak voor insleep is niet gevonden' - de conclusies uit het rapport 'Insleep dierziekten en vogelgriep' niet ter discussie stelt.

Eveneens naar aanleiding van vragen en opmerkingen van u tijdens de draagvlaksessie van 17 februari 2016 is aan het Centraal Veterinair Instituut (CVI) te Lelystad gevraagd een beoordeling te geven van het risico van MKZ-besmetting vanuit een nieuw natuurgebied. De conclusie van het CVI luidt: 'Er is geen verhoogd risico op MKZ voor omliggende bedrijven van een nieuw aan te leggen natuurgebied door de aanwezigheid van een beperkt aantal runderen in dit gebied'. Omdat het advies van het CVI na de inlevertermijn voor stukken voor de werksessie met de Commissie Duurzaamheid beschikbaar kwam, maakte het oordeel van het CVI geen deel uit van de stukken in de 'Oplegger Swifterpark'. Deze is hierbij alsnog bijgevoegd (bijlage 1).

Tijdens de draagvlakbijeenkomst van 17 februari 2016 is aangegeven dat, wanneer u zich niet kunt vinden in de conclusies van Altenburg & Wymenga, het u vrij staat om een contra-expertise uit te laten uitvoeren. Ik begrijp uit uw brief van 11 april jl. dat u hiermee bezig bent.

2. *"Draagvlak in de omgeving. In de documentatie bij de vergadering van 13 april 2016, vindt U op blz 225 en volgende een feitenrelaas van de fam van Dalen. Daar waar het gaat om het zoeken van draagvlak in de omgeving onderschrijven wij dit feitenrelaas grotendeels niet. Dit Feitenrelaas bevat veel onjuistheden en geeft geen goed beeld van hetgeen fam van Dalen ondernomen heeft om de direct omwonenden mee te nemen in en te winnen voor hun plan. Zo zijn wij als direct omwonenden sedert de presentatie van het projectvoorstel medio 2014 nog niet uitgenodigd om onze visie op het plan geven."*

Reactie:

Het feitenrelaas waar u naar verwijst is een chronologische weergave van ondernomen activiteiten van initiatiefnemer, in casu de familie Van Dalen, o.a. in het kader van draagvlak. Het feitenrelaas is door de familie Van Dalen opgesteld en wij begrijpen van de initiatiefnemers dat na de draagvlakbijeenkomst in februari dit document ook met u is gedeeld. Gedeputeerde Staten hebben het feitenrelaas aan de Commissie doorgestuurd om hen een inkijk te geven in de (draagvlak)inspanningen die de familie Van Dalen heeft gedaan. Ons is niet duidelijk op welke punten u de juistheid van het feitenrelaas in twijfel trekt. In ieder geval stellen wij vast dat het niet juist is dat u, zoals u beweerd, sinds medio 2014 niet meer zou zijn uitgenodigd om uw visie op het plan te geven. Zowel in het overleg op 1 oktober 2015 met gedeputeerde Appelman, in de inventariserende technische sessie van 13 oktober 2015, als in de klankbordbijeenkomst van 17 februari 2016, heeft u nadrukkelijk aan ons kenbaar gemaakt wat uw visie en bezwaren op het plan Swifterpark zijn. Zowel uw bezwaren ten aanzien van de insleep dierziekten als ten aanzien van de zorgvuldige besteding van gemeenschapsgelden zijn van een passend antwoord voorzien die

wij in deze brief nogmaals aan u voorleggen.

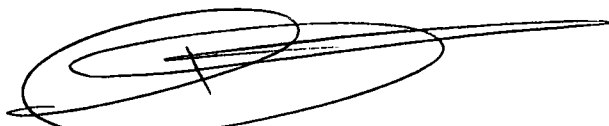
3. *"Ook onze zorg over niet zorgvuldige besteding van gemeenschapsgelden is ondanks de vragen die wij hier over hebben gesteld nog geenszins weggenomen. De provincie meldt via de media dat er taxatierapporten zijn die het voorgestelde budget voor het Swifterpark rechtvaardigen. Echter duidelijkheid hierover wordt niet verschaft. Dit terwijl men veel waarde hecht aan transparantie in het hele proces."*

Reactie:

Wij willen u er nadrukkelijk op wijzen dat de provincie nog geen enkele uitspraak heeft gedaan over het rechtvaardigen van bedragen op basis van taxatierapporten. De bedragen in het PS besluit omtrent het Programma Nieuwe Natuur van 17 december 2014 zijn niet meer dan een reservering. Het feitelijk bedrag moet nog worden vastgesteld op basis van nog uit te voeren onafhankelijke taxaties op basis waarvan het verschil zal worden bepaald tussen de huidige waarde in het economische verkeer en de waarde met natuurbestemming.

Wij vertrouwen erop u zo voldoende te hebben geïnformeerd.

Hoogachtend,

A handwritten signature in black ink, consisting of a large, stylized 'S' shape with a horizontal line through the middle, followed by a long horizontal stroke extending to the right.

R. Stapel
programmamanager Nieuwe Natuur

Beoordeling risico MKZ besmetting vanuit nieuw natuurgebied

*Door dr. ir. C.J. de Vos, Centraal Veterinair Instituut
In opdracht van ir. T. Fokkema-Zijlker, Eelerwoude
d.d. 5 april 2016*

Er is alleen een risico op transmissie van MKZ indien het virus in Nederland aanwezig is. De laatste uitbraak van MKZ in Nederland was in 2001 (Bouma et al., 2001).

Na de uitbraak van 2001 zijn 208 wilde zwijnen en 140 reeën bemonsterd voor onderzoek naar antistoffen tegen MKZ virus. Er zijn hierbij geen antistoffen gevonden (Elbers et al., 2003). Het MKZ virus heeft zich tijdens de uitbraak van 2001 dus niet verspreid naar de wilde hoefdierpopulatie.

Sinds de uitbraak in 2001 worden jaarlijks enkele honderden afgeschoten en dood gevonden wilde zwijnen getest op antistoffen voor MKZ virus. In al die jaren zijn geen antistoffen gevonden (Dekkers, 2015). Er kan dan ook met vrij grote zekerheid gesteld worden dat er geen MKZ virus circuleert in de wilde zwijnenpopulatie in Nederland.

Thomson et al. (2003) geven aan dat MKZ in de meeste gevallen vanzelf verdween uit de wilde hoefdierpopulatie nadat de ziekte in de veehouderijsector bestreden was. De kans dat MKZ zich vanuit wilde hoefdieren naar de sector verspreidt is daarmee kleiner dan de kans dat de wilde hoefdierpopulatie besmet wordt vanuit de sector (Sutmoller et al., 2003; Moutou, 2005). Ook transmissie van MKZ virus vanuit de veehouderij naar wilde hoefdieren is in Europa de laatste zeven decennia niet voorgekomen, zelfs niet tijdens de ongekend grote MKZ epidemie in Engeland in 2001 (Elbers et al., 2003; Thomson et al., 2003).

Besmetting van de runderen in het nieuwe natuurgebied met MKZ virus is mogelijk vanuit omliggende bedrijven, door introductie van nieuwe dieren, of door de aanwezigheid van wilde hoefdieren. Het is te verwachten dat reeën in het nieuwe natuurgebied zullen gaan foerageren. Er zullen echter geen edelherten, damherten of wilde zwijnen in het nieuwe natuurgebied komen. Het risico op besmetting via de aanwezigheid van wilde hoefdieren is zeer klein, gegeven de informatie in bovenstaande alinea's. Voor wat betreft de andere twee besmettingsbronnen (omliggende bedrijven, introductie van nieuwe dieren) is de kans op besmetting van de dieren in het nieuwe natuurgebied gelijk aan, of zelfs kleiner dan, de kans op besmetting van dieren op een regulier veehouderijbedrijf. Naar verwachting is het aantal directe en indirecte contacten van deze dieren met andere bedrijven via bijvoorbeeld aankoop van dieren, bezoek van

dierenarts, rijdende melkontvangst, voerleverancier, etc., en uitwisseling van materialen kleiner dan op een regulier bedrijf.

Indien er een uitbraak van MKZ zou zijn in Nederland, zijn alle van kracht zijnde maatregelen voor bestrijding en eradicatie ook van toepassing op de runderen in het nieuwe natuurgebied. Dit zijn immers ook gehouden dieren. In dat opzicht is er dus geen onderscheid tussen deze dieren en de omliggende bedrijven (Beleidsdraaiboek, Tabel 8). Transmissie naar omliggende bedrijven is dan ook alleen mogelijk indien het MKZ virus nog niet gedetecteerd is. Detectie van MKZ in de runderen in het natuurgebied zal over het algemeen langer duren dan op een regulier bedrijf omdat de veehouder minder intensief contact heeft met de dieren. Dit geldt met name indien het een primaire besmetting betreft (eerste besmetting in Nederland). De kans dat een MKZ epidemie start in de dieren in dit natuurgebied is echter zeer klein (zie bovenstaande alinea). Indien er reeds MKZ uitbraken gemeld zijn, zal detectie over het algemeen sneller plaats vinden omdat veehouders alerter zijn op het waarnemen van de ziekte.

Transmissie van MKZ virus vanuit het nieuwe natuurgebied naar omliggende bedrijven is mogelijk via direct contact tussen dieren, indirect contact tussen dieren via bijvoorbeeld materialen, vervoersmiddelen of mensen, en aerosolen. Direct contact is de belangrijkste transmissieroute voor MKZ. Deze transmissieroute is alleen mogelijk indien de weidepercelen van omliggende bedrijven direct aan het nieuwe natuurgebied grenzen ('contact over de draad'). Transmissie van MKZ virus door indirect contact via mensen is mogelijk, echter alleen indien bezoekers van het nieuwe natuurgebied direct contact hebben met de dieren in het natuurgebied en vervolgens ook met de dieren op de omliggende bedrijven. Gegeven de extensieve manier van weiden van de runderen in het nieuwe natuurgebied en de sanitaire maatregelen op veehouderijbedrijven is dit geen reëel scenario. Verspreiding van MKZ virus via aerosolen kan in zeer uitzonderlijke gevallen plaatsvinden over grotere afstanden. De weersomstandigheden moeten dan wel gunstig zijn voor het virus (hoge relatieve luchtvochtigheid, koele temperaturen) (Groot Bruinderink et al., 2007). Om voldoende hoge virusconcentraties te behouden over enige afstand is bovendien een (grote) concentratie varkens nodig, omdat varkens relatief grote hoeveelheden virus uitscheiden in de uitgeademde lucht vergeleken met runderen (Donaldson et al., 2001). De inschatting is dan ook dat verspreiding via aerosolen een verwaarloosbare bijdrage zal leveren aan de kans dat MKZ virus zich vanuit het natuurgebied naar de omliggende veehouderijbedrijven zal verspreiden.

De bufferzone van 500 meter die gebruikt is in het rapport over de robuuste verbindingen (Groot Bruinderink et al., 2007) is niet gebaseerd op veterinaire risico's. Deze afstand is indertijd door ecologen gekozen om een uitspraak te kunnen doen over de directe omgeving van de verbindingzone (zie p. 15). Echter, vanuit veterinaire perspectief is in het desbetreffende rapport steeds gekeken naar een zone van 1 en 3 km rondom de verbindingzones (zie p. 64). Deze afstanden zijn conform de

gehanteerde afstanden bij de bestrijding van veel aangifteplichtige dierziekten waaronder ook MKZ (Beleidsdraaiboek).

Conclusie

Er is geen verhoogd risico op MKZ voor omliggende bedrijven van een nieuw aan te leggen natuurgebied door de aanwezigheid van een beperkt aantal runderen in dit gebied. De kans dat deze runderen met MKZ virus besmet raken is gelijk aan, of zelfs kleiner dan, de kans dat omliggende bedrijven besmet raken, omdat het aantal directe en indirecte contacten van deze dieren met andere bedrijven gering is. Besmetting van de runderen in het natuurgebied via direct of indirect contact met reeën is zeer onwaarschijnlijk. Indien MKZ virus aanwezig is in de runderen in het natuurgebied gelden voor deze dieren dezelfde bestrijdingsmaatregelen als voor dieren op reguliere bedrijven. Detectie van het virus kan mogelijk wel langer duren. Transmissie van het virus naar omliggende bedrijven is echter niet waarschijnlijk zolang er geen direct contact ('over de draad') met dieren van deze bedrijven is.

Referenties

- Beleidsdraaiboek Mond- en klauwzeer. Versie 3.0. Juli 2013.
- Bouma, A., Elbers, A.R.W., Dekker, A., De Koeijer, A., Bartels, C., Vellema, P., Van der Wal, P., Van Rooij, E.M.A., Pluimers, F.H., De Jong, M.C.M., 2001. The foot-and-mouth disease epidemic in The Netherlands in 2001. *Preventive Veterinary Medicine* 57, 155-166.
- Dekkers, L.J.M., 2015. Serologisch onderzoek bij wilde zwijnen in Nederland. Jaarrapportage 2014. GD Deventer.
- Donaldson, A.I., Alexandersen, S., Sørensen, J.H., Mikkelsen, T., 2001. Relative risks of the uncontrollable (airborne) spread of FMD by different species. *Veterinary Record* 148, 602-604.
- Elbers, A.R.W., Dekker, A., Dekkers, L.J.M., 2003. Serosurveillance of wild deer and wild boar after the epidemic of foot-and-mouth disease in the Netherlands in 2001. *Veterinary Record* 153, 678-681.
- Groot Bruinderink, G.W.T.A., De Vos, C.J., Lammertsma, D.R., Spek, G.J., Pouwels, R., Griffioen, A.J., Gies, T.J.A., 2007. Robuuste verbindingen en wilde hoefdieren. Verwachte aantallen hoefdieren en mogelijke overlast voor de landbouw, het verkeer en de diergezondheid. *Alterra-rapport* 1506. 146p.
- Moutou, F., 2005. Foot-and-mouth disease in wildlife. Risks and risk management proposals for Europe. 2005 Session of the Research Group of the Standing Technical Committee of EUFMD, Greifswald, Insel-Riems, Germany, 20-23 September 2005. p. 213-221.
- Sutmoller, P., Barteling, S.S., Casas Olascoaga, R., Sumption, K.J., 2003. Control and eradication of foot-and-mouth disease. *Virus Research* 91, 101-144.
- Thomson, G.R., Vosloo, W., Bastos, A.D.S., 2003. Foot and mouth disease in wildlife. *Virus Research* 91, 145-161.